RABHADH

Ní mór duit an Páipéar Ceisteanna seo a chur ar ais le do leabha(i)r freagraí ag deireadh an Scrúdaithe, nó caillfear marcanna.

Scríobh d'Uimhir Scrúdaithe anseo ⇒

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2003

DÉ CÉADAOIN, 18 MEITHEAMH 2003, MAIDIN 9.30 – 12.00

EACNAMAÍOCHT - GNÁTHLEIBHÉAL

(400 Marc)

Freagair **sé** cheist as Roinn A agus **ceithre** cheist as Roinn B. Tabharfar creidiúint ar fhreagraí soiléire, gonta agus ar chur i láthair slachtmhar an ábhair.

ROINN A (100 marc)

Freagair **sé** cinn as **naoi** gcinn de na ceisteanna gearra sna spásanna atá ar fáil chuige sin.

ROINN B (300 marc)

Ceithre cheist le freagairt i do leabha(i)r freagraí.
Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).
Tabhair faoi deara na fo-ranna sna ceisteanna.

CUIMHNIGH GO gCAITHFIDH TÚ AN PÁIPÉAR CEISTEANNA SEO A CHUR AR AIS LEIS AN/NA LEABHA(I)R FREAGRAÍ A ÚSÁIDEADH CHUN NA CEISTEANNA I ROINN B A FHREAGAIRT.

ROINN A (100 marc)

Freagair **sé** cinn as **naoi** gcinn de na ceisteanna gearra sna spásanna atá ar fáil chuige sin.

1. Breathnaigh ar chuar an éilimh a thaispeántar d'Earra "x".

(i) 'Feidhmíonn Earra "x" de réir chuar an éilimh'.
Mínigh an ráiteas seo go hachomair.

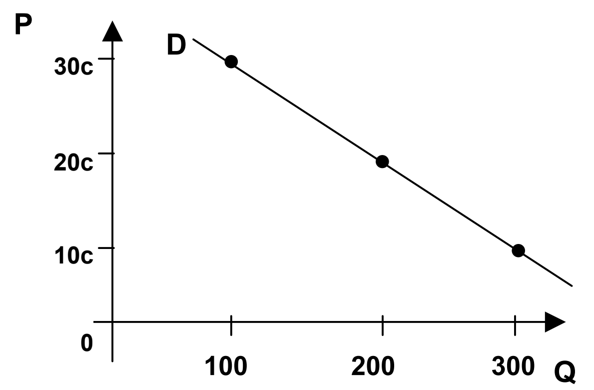

(ii) Bain úsáid as an léaráid chun an chainníocht d'Earra "x" a éileofar más é 20c an praghas díolacháin, a dheimhniú.

Freagra:

(16 marc)

2. Cuir fáinne timpeall ar an bhfocal ceart i gcás **gach ceann** de na roghanna atá folínithe thíos:

"Is é is barainneacht scála inmheánach ann ná toisc ar bith is cúis le ardú / ísliú ar chostas an aonaid de réir mar a mhéadaíonn / íslíonn an gnólacht / tionscal scála (nó méid) a chuid oibriúchán."

(16 marc)

3. **(i)** Cuir isteach na siombailí atá ar iarraidh sa chothromóid Ioncam Náisiúnta anseo thíos:

Y = ☐ + I +G + X - ☐

(iii) Scríobh amach **go hiomlán** an bhrí atá leis na siombailí anseo thíos:

I :

G :

(16 marc)

4. Má bhíonn mórán earraí ionaid cóngaracha ag earra, beidh laghdú suntasach ar an éileamh atá air má ardaíonn a phraghas.

(i) An bhfuil an t-éileamh ar a leithéid d'earra 'leaisteach' nó 'neamhleaisteach'?

(ii) Mínigh go hachomair cén fáth a dtitfidh an t-éileamh go suntasach sa chás seo.

(16 marc)

5. Mínigh an téarma **'earra comhlántach'** (nó comhlánú) maidir le gluaisteáin.

____

____

(16 marc)

6. Maidir leis na bacainní ar shaorthrádáil, meaitseáil an modh leis an míniú ceart.
(Léirítear an chéad fhreagra mar shampla duit)

	AINM		**MÍNIÚ**
A.	Bacainní riaracháin	1.	Íocaíocht le honnmhaireoirí
B.	Trádbhac	2.	Srian le cainníocht allmhairithe
C.	Cuóta	3.	Rialacháin a bhaineann le hallmhairí
D.	Taraif	4.	Cosc iomlán ar tháirge
E.	Fóirdheontas	5.	Cáin ar allmhairithe

AINM →	**A**	**B**	**C**	**D**	**E**
MÍNIÚ →	**3**				

(17 marc)

7. Ainmnigh an t-eacnamaí atá luaite leis na smaointe eacnamaíochta atá liostaithe thíos:

(i) Teoiric dhaonra agus sholáthar bia ______________________________

(ii) Prionsabail an Chánachais ______________________________

(iii) An t-Éifeacht Iolraitheora ______________________________

(17 marc)

8. Más easnamh an toradh atá ar bhuiséad iomlán an rialtais, an méadóidh nó an laghdóidh sé seo an Fiachas Náisiúnta?

Freagra:

Mínigh do fhreagra go hachomair.

____

____

(17 marc)

9. Mínigh buntáiste eacnamaíoch **AMHÁIN** do gheilleagar na hÉireann a bhaineann le méadú an Aontais Eorpaigh.

____

____

(17 marc)

Cuimhnigh go gcaithfidh tú an páipéar ceisteanna seo a chur ar ais leis an/na leabha(i)r freagraí a úsáideadh chun na ceisteanna i Roinn B a fhreagairt.

ROINN B (300 marc)

Ceithre cheist le freagairt i do leabha(i)r freagraí.
Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).
Tabhair faoi deara na fo-ranna sna ceisteanna.

1. Léiríonn an léaráid thíos cothromaíocht fhadtéarmach ghnólachta in **Iomaíocht Fhoirfe**.

.

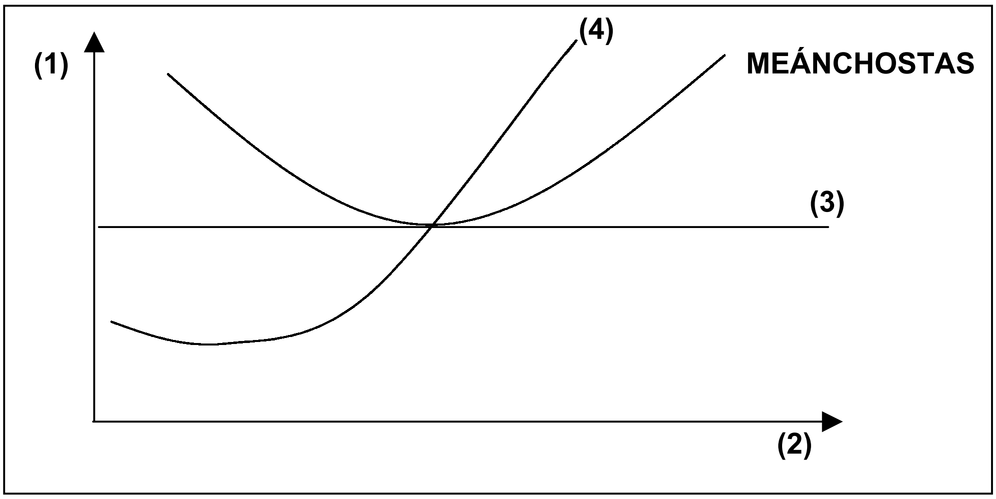

(a) **(i)** Déan cóip den léaráid i do leabhar freagraí. Cuir lipéad soiléir ar **gach** líne atá uimhrithe ó (1) go (4).

(ii) Taispeáin ar do léaráid:

- an t-aschur a tháirgeoidh an gnólacht i gcothromaíocht (úsáid lipéad **Q)**
- meánchostas táirgeachta an aschuir seo (úsáid lipéad **C**)
- an praghas a ghearrfaidh sé ar an aschur seo (úsáid lipéad **P**)

(25 marc)

(b) Tá cuar meánchostais an ghnólachta "U"-chruthach ar an léaráid thuas.

(i) Mínigh fáth **AMHÁIN** a gclaonann an cuar seo anuas ar dtús.

(ii) Mínigh fáth **AMHÁIN** a gclaonann sé in airde ar deireadh.

(20 marc)

(c) In Iomaíocht Fhoirfe, meallann brabús osnormálta gnólachtaí nua isteach sa tionscal san fhadtéarma.

(i) Mínigh go hachomair an bhrí atá le 'brabús osnormálta'.

(ii) Luaigh buntáiste **AMHÁIN** a bhaineann le leibhéil arda brabúis i dtionscal do **gach** ceann díobh seo a leanas:

- an rialtas
- na fostaithe sa tionscal atá i gceist.

(30 marc)

[75 marc]

2. **(a)** Léiríonn na trí léaráid thíos athruithe i soláthar cruithneachta:

Léaráid 1

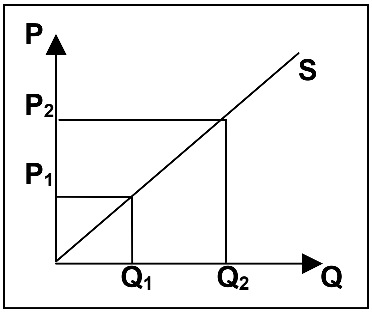

Léaráid 2

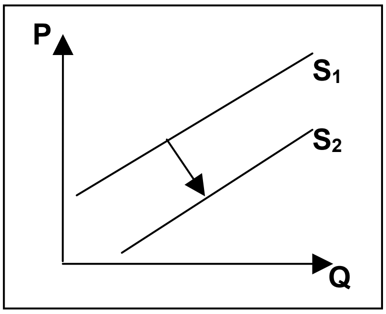

Léaráid 3

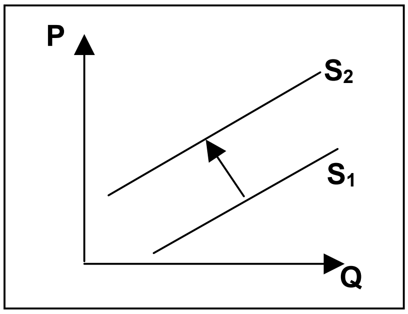

Cuireann gach ceann de na tarlúintí seo a leanas faoi deara ceann amháin de na hathruithe a thaispeántar thuas:

(i) titeann costas shíol cruithneachta go suntasach

(ii) téann oibrithe áirithe atá ag baint na cruithneachta ar stailc

(iii) ardaíonn praghas díolachán na cruithneachta.

Luaigh cé acu léaráid a léiríonn gach ceann de na trí tharlúintí atá liostaithe thuas, agus i **ngach** cás, mínigh <u>cén fáth</u> a ndéanann an soláthar freagairt sa chaoi a léirítear é ar an léaráid atá roghnaithe agat.

(25 marc)

(b) Íocann táirgeoir gránach <u>cíos</u> ar pháirc a úsáid. Íocann an táirgeoir <u>pá</u> gach seachtain freisin leis na h-oibrithe. Ar na costais eile aige tá an <u>bille ar shíol</u>, agus <u>aisíocaíocht iasachta</u> in aghaidh na míosa ar sholáthar airgid chun innealra a cheannach.

(i) Sainmhínigh costais sheasta <u>agus</u> costais athraitheacha.

(ii) I gcás **gach ceann** de na ceithre íocaíocht atá folínithe thuas, luaigh más samplaí iad de chostais sheasta nó de chostais athraitheacha.

(30 marc)

(c) Tá soláthar mórán earraí talmhaíochta laghdaithe in Éirinn le blianta beaga de bharr na drochaimsire.

Luaigh agus mínigh an chaoi a bhféadfadh tionchar a bheith ag an tarlú seo ar **gach** ceann díobh seo a leanas:

(i) praghas díolacháin na n-earraí seo.

(ii) Comhardú Trádála na hÉireann.

(20 marc)

[75 marc]

3. **(a)** **(i)** Sainmhínigh an téarma 'lucht saothair'.

(ii) Luaigh agus mínigh **DHÁ** chúis a n-íoctar rátaí éagsúla pá ar jabanna éagsúla.

(25 marc)

(b) Luaigh agus mínigh **DHÁ** chúis go dtarlódh sé go laghdódh gnólacht líon na n-oibrithe a fhostaítear faoi láthair.

(20 marc)

(c) I gcás **gach ceann** de na ráitis atá liostaithe thíos, luaigh an bhfuil tionchar acu ar *shoghluaisteacht gheografach lucht oibre* **NÓ** *ar sho-aistritheacht gairme lucht oibre*, agus inis cén fáth.

- Ardaíonn an praghas tithíochta go mór i réigiúin thionsclaíocha.
- Ní mór ardchaighdeán oideachas foirmeálta do mhórán de na poist atá ar fáil .
- Scaoileann an rialtas na srianta ar inimirce isteach as tír.

(30 marc)

[75 marc]

4. **(a)** **(i)** Mínigh an téarma 'Easnamh i gComhardú na Trádála'.

(ii) Luaigh agus mínigh **DHÁ** bheart a d'fhéadfadh rialtas a dhéanamh chun easnamh i gComhardú na Trádála a laghdú.

(25 marc)

(b) Úsáidtear na hargóintí seo a leanas uaireanta mar thacaíocht le bacainní saorthrádála a bheith ann:

(i) is gá jabanna sa gheilleagar baile a chosaint.

(ii) tá buntáiste éagórach ag earraí as geilleagair 'íseal-phá'.

(iii) gan srianta, d'fhéadfadh tíortha eile 'dumpáil' a dhéanamh.

Mínigh go hachomair, an bhrí atá le **DHÁ CHEANN** ar bith de na hargóintí atá liostaithe thuas.

(20 marc)

(c) Luaigh agus mínigh an chaoi a mbeadh tionchar ag **gach ceann** de na tarlúintí seo a leanas ar onnmhairithe as tíortha an euro-zóin:

(i) titeann luach an dollair Mheiriceánaigh in aghaidh an *euro*.

(ii) titeann an meán-ráta boilscithe i dtíortha an euro-zóin faoi bhun an ráta boilscithe i Stáit Aontaithe Mheiriceá

(iii) cuirtear tús le téarnamh eacnamaíoch i Stáit Aontaithe Mheiriceá.

(30 marc)

[75 marc]

5. **(a)** Sainmhínigh **TRÍ CINN AR BITH** díobh seo a leanas:

- Caiteachas Caipitil an Rialtais
- Barrachas Reatha Buiséid
- Fiachas Náisiúnta
- Cáin Indíreach.

(20 marc)

(b) Luaigh agus mínigh bealach **AMHÁIN** a bhféadfadh an rialtas **beartas fioscach** a úsáid chun **gach ceann** de na cuspóirí atá liostaithe thíos a bhaint amach:

- Fostaíocht a chruthú
- Boilsciú a rialú
- Breis infheistíocht eachtrach in Éirinn a chothú.

(25 marc)

(c) Ar na cánacha rialtais atá ann, tá:

ÍMAT (PAYE) **CBL (VAT)** **CÁIN CHORPARÁIDE**

(i) Luaigh an mhír ar a leagtar **gach ceann** de na cánacha thuas.

(ii) Luaigh agus mínigh **DHÁ** éifeacht eacnamaíochta atá ag ardú ar rátaí CBL ar gheilleagar na hÉireann.

(30 marc)

[75 marc]

6. **(a)** "Nuair a tharlaíonn boilsciú i ngeilleagar, titeann caighdeáin mhaireachtála tomhaltóirí". Mínigh an ráiteas seo go hachomair.

(15 marc)

(b) **(i)** Luaigh agus mínigh **DHÁ** chúis atá le boilsciú i ngeilleagar.

(ii) Luaigh agus mínigh an chaoi a mbíonn tionchar ag boilsciú ar **DHÁ CHEANN AR BITH** díobh seo a leanas:

- Leibhéal an choigiltis.
- Leibhéal na n-allmhairithe.
- Leibhéal caiteachais an rialtais.

(30 marc)

(c) Mhol an tAire Sláinte agus Páistí le déanaí go mbainfí toitíní den CPI (Tomhas oifigiúil an bhoilscithe in Éirinn).

(i) Cad dó a seasann na litreacha CPI?

(ii) Mínigh go hachomair an t-éifeacht a bheadh ag an moladh thuas ar ráta boilscithe na hÉireann.

(iii) Luaigh agus mínigh **DHÁ** bhealach a bhféadfadh an t-Aire caitheamh toitíní in Éirinn a mhaolú.

(30 marc)

[75 marc]

7. **(a)** Sa bhliain 2002 rinne an Phríomhoifig Staidrimh (CSO) áireamh ar dhaonra na hÉireann.

(i) Cad é an téarma oifigiúil a úsáidtear ar áireamh daonra?

(ii) Mínigh úsáid **AMHÁIN** a d'fhéadfaí a bhaint as eolas ar dhaonra i **ngach** cás díobh seo a leanas:

- An rialtas.
- Táirgeoirí earraí agus seirbhísí.

(20 marc)

(b) Measann an Phríomhoifig Staidrimh (CSO) go bhfuil daonra na hÉireann ag ardú le blianta beaga.

(i) Luaigh agus mínigh toisc **AMHÁIN** is cúis leis seo

(ii) Luaigh agus mínigh **DHÁ** éifeacht eacnamaíocha ar gheilleagar na hÉireann a bhaineann le harduithe ar an daonra.

(25 marc)

(c) Baineann na figiúiri seo a leanas le dhá thír don bhliain 2002:

TÍR	OTN(GNP) IOMLÁN	DAONRA
A	€10,000 m.	2 m.
B	€24,000 m.	6 m.

(i) Déan an OTN (GNP) **per capita** (in aghaidh an duine) a ríomh do gach tír.

(ii) Luaigh agus mínigh **DHÁ** chúis a mbíonn difríocht ins an OTN per capita maidir le tíortha éagsúla.

(30 marc)

[75 marc]

8. **(a)** Mínigh **TRÍ CINN** ar bith díobh seo a leanas:

- Babhtáil
- Airgead Plaisteach
- Beartas Airgeadaíochta
- Díluacháil (maidir le hairgid reatha).

(20 marc)

(b) Luaigh agus mínigh **DHÁ** fheidhm atá ag **gach** ceann díobh seo a leanas:

- Banc Ceannais na hÉireann
- Bainc Thráchtála.

(30 marc)

(c) **(i)** Ainmnigh ballstáit **AMHÁIN** de chuid an Aontais Eorpaigh, seachas an Ríocht Aontaithe, nach n-úsáideann an *euro* mar airgead reatha aige féin.

(ii) Dá mbeartódh an Ríocht Aontaithe an *euro* a thabhairt isteach, luaigh agus mínigh **DHÁ** éifeacht eacnamaíochta a bheadh ag an dtarlúint seo ar gheilleagar na hÉireann.

(25 marc)

[75 marc]

Cuimhnigh go gcaithfidh tú an páipéar ceisteanna seo a chur ar ais leis an/na leabha(i)r freagraí a úsáideadh chun na ceisteanna i Roinn B a fhreagairt.